

În școala clasică elevul nu învață (și nu-și predă) singur

Elevul A, din clasa a II-a la o școală generală considerată „foarte bună”, are de făcut la obiectul Matematică și explorarea mediului un *proiect*: „Găsește informații despre secetă”. Singura indicație primită de la cadrul didactic: „Căutați pe internet”.

La oră, elevii vin cu tot felul de informații despre secetă, începând cu definiția secetei de pe Wikipedia românească și până la informații despre „Dust Bowl” din America, de pe Wikipedia în engleză. Remarcabil, sunt și unii copii care spun: „Mie mi-a povestit bunicul că după război a fost o secetă foarte mare”. Cadrul didactic îi felicită pe toți, dar nu trage nici o concluzie, nu sintetizează în nici un fel informațiile aduse de copii, nu le spune să noteze nimic pe caiet.

Elevul B, în clasa a VIII-a la unul din cele trei licee „de elită” dintr-un mare oraș, are *proiect* la fizică (împreună cu un coleg): „Măsurarea temperaturii. Termometre”. Instrucțiunile cadrului didactic spun: „Tema va fi un PPT (adică fișier PowerPoint – n.a.), plecând de la manualul de fizică și utilizând informații interesante, suplimentare, legate de subiect.”

Elevul C, în clasa a XI-a tot la un liceu ”de elită”, are proiect la istorie: „Prezentați căderea comunismului în statele europene”, împreună cu alți trei colegi. Iată care au fost „activitățile” desfășurate de acești elevi pentru realizarea proiectului (cele pentru proiectul de la clasa a VIII-a sunt similare):

- Elevii s-au uitat să vadă în ce state a fost comunismul în Europa și fiecare și-a ales unul sau mai multe state
- Fiecare din ei a făcut *Google search* și a copiat de pe internet diverse informații despre căderea comunismului în statul ales (în principal de pe Wikipedia)
- Fiecare a căutat imagini sau înregistrări legate de subiect, care să se potrivească cât de cât cu textul ales
- Unul din elevi a comasat textele (și a fost nevoit să reformuleze pe ghicite diferite fraze lipsite de sens, care fuseseră traduse cu *Google translate*)
- Au împărțit textul în fragmente egale ca lungime
- Fiecare elev s-a înregistrat citind câte un fragment

- Unul din elevi, pasionat de editare video, a asamblat imaginile, înregistrările video de pe internet și fragmentele audio și a produs proiectul final, un filmuleț care a fost vizionat la ora de istorie
- Proiectul a avut introducere, dar nu și încheiere, și nu a precizat sursele folosite. Cadrul didactic le-a făcut câteva observații (legate de diferite detalii care ar mai fi putut fi incluse), dar nu le-a cerut să mai modifice cu ceva proiectul.

Aceste proiecte reprezintă modul școlii românești de a se adapta cerinței de a deveni „școală activă”. În teorie, un elev angajat într-o activitate de învățare va acorda mult mai mult interes materiei de învățământ și o va asimila mult mai bine. Să vedem însă dacă această teorie este confirmată în practică.

În general, orice proiect are ca scop final o prezentare făcută în clasă, de cele mai multe ori în PowerPoint (elevii de mai sus au preferat să facă un film pentru ca „să nu-i plictisească pe colegi cu PowerPoint, de care sunt cu toții sătui”). Prezentările au cel puțin 10 minute lungime, pot avea și 20-30 minute dacă profesorul pune întrebări sau face observații. Deci, la o clasă de 28 de elevi, împărțiți în grupe de câte 4, deci în 7 grupe, la 20 de minute pe proiect, prezentarea proiectelor va ocupa mai mult de 2 ore și 20 minute de curs. În cazul grupelor de 2 copii, timpul necesar se dublează, adică vor fi utilizate cam 5 ore de curs. În condițiile în care proiectele acestea se folosesc cu precădere la obiecte care au puține ore de curs pe săptămână (1-2 ore – istorie, geografie, TIC, educație financiară/tehnologică/socială, sau chiar fizică, unde se fac 3 ore pe săptămână), se pune întrebarea dacă rămâne timp suficient pentru predarea întregii materii din programă.

Soluția folosită pentru a „face loc” acestor proiecte este ca profesorul să predea mai superficial – mai „în mare” – materia de la obiectul respectiv, iar prezentările făcute de grupele de elevi să funcționeze și ele ca niște lecții. **Vom spune de pe acum că această abordare este contrară scopului învățării pentru că împiedică elevul să-și lămurească/sedimenteze în minte anumite noțiuni de bază sau să deprindă abilități necesare în viață.**

1. Elevul care lucrează la un proiect nu învață absolut nimic din conținuturile pe care le include în proiect.

Marea obiecțiune care i se aduce mereu învățământului tradițional este că profesorul transmite elevului niște informații pe care elevul le acceptă pasiv. Ceea ce scapă din vedere această critică este că profesorul pregătește fiecare lecție din trei perspective:

- (a) Pregătește materia de învățământ - ce cunoștințe vor fi studiate, în câtă profunzime/detaliu; cum sunt structurate/ierarhizate aceste cunoștințe – care e esențialul, care sunt ideile principale cu care trebuie să rămână elevii; care este materialul intuitiv cu care se

concretizează teoriile și explicațiile (de exemplu, obiecte din natură, animale împăiate, hărți, tablouri, aparate, povești, exemple, filme)

- (b) Pregătește aspectul pedagogic al lecției – cum trebuie aranjată materia selectată mai sus pentru ca din ea să rezulte efecte cu caracter educativ pentru elevi. Profesorul adaptează materia la cercul de reprezentări și idei al elevilor (pentru a lega materia nouă de cunoștințele existente). El adaptează activitățile cerute elevilor la capacitatea lor (de atenție, concentrare, cogniție)
- (c) Pregătește metodele, procedeele, formele care alcătuiesc stilul lecției – își face un plan de lecție (cu ce începe, cu ce continuă, cu ce încheie, cât va dura fiecare etapă a lecției, cât timp poate acorda explicațiilor suplimentare, discuțiilor cu elevii, eventualelor acte de indisciplină)

În contrast cu această activitate complexă de pregătire a unei lecții, cum se raportează elevul la proiectul pe care-l pregătește? Găsește pe internet niște informații disparate, incomplete, lipsite de structură, (uneori lipsite chiar de înțeles dacă le traduce cu *Google translate*). Le copie într-un document și (în cel mai bun caz, când nu i se dă voie să le citească de pe ecran) le memorează cât să le reproducă la prezentarea orală. În loc să fie antrenat de profesor într-o lecție construită pe înțelesul lui, al elevului, cu materia aleasă, organizată, prezentată și explicată special pentru el de un cadru didactic, elevul „primește” o părticică din mormanul de informații care e internetul și se presupune că aceste informații sunt mult mai utile și mai ușor de asimilat doar pentru că le-a găsit el singur și nu i-au venit de la profesor.

2. Elevii care asistă la prezentarea proiectului nu învață absolut nimic din conținuturile incluse în proiect.

Dacă prezentarea acestor proiecte trebuie să funcționeze și pe post de lecție, după cum arătam mai sus, înseamnă că ceilalți elevi din clasă trebuie să câștige la fel de mult, asistând la prezentarea proiectului, pe cât ar câștiga dintr-o lecție, pe același subiect, pregătită și condusă de profesor. Acest lucru este imposibil, pentru că elevii care pregătesc proiectul nu au pregătire de profesor (3-4 ani de facultate de specialitate, plus modul psihopedagogic sau chiar master în psiho-pedagogie). După cum am arătat mai sus, nici măcar elevii care pregătesc proiectul nu pot învăța cine știe ce din el, darămite cei care doar asistă la prezentare. Doar unii profesori pun întrebări clasei după ce se termină o prezentare și, când nu răspunde nimeni nimic, profesorul le spune că e dezamăgit și că va lăsa clasa. De fapt, cel mai sigur mod de a te asigura de pasivitatea unei clase este să o silești să asiste la aceste proiecte.

2. Abilitățile deprinse de elevi în urma lucrului la aceste proiecte sunt minimale, incomplete, defectuoase și, uneori, chiar nocive.

În primul rând, elevii se obișnuiesc cu ideea că se poate răspunde la orice întrebare făcând o căutare superficială pe Google. În epoca actuală, când oricine poate publica orice pe internet, când mediul virtual debordează de informații false, aproximative, incomplete, a nu avea cea mai mică noțiune legată de necesitatea de a-ți selecta sursele din care te informezi și după care te educi singur (de vreme ce așa îți cere școala activă) este fatal (și un indiciu sigur al deprofesionalizării cadrelor didactice și al deșcolarizării României). La nici unul din duzinile de proiecte școlare de care am auzit, profesorul nu le recomanda elevilor nici măcar o singură sursă serioasă/respectabilă de informare (în afară de manual).

În al doilea rând, cea mai mare parte a timpului dedicat unui proiect este petrecută cu activități tehnice – de creare a *slide*-urilor în PowerPoint, de schimbare a *design*-ului, de editare a specificațiilor (aliniere, spațiere, mărimea fontului, formatare etc). Nici măcar aici nu rămâne elevul cu vreun câștig, pentru că nu-l învață nimeni cum să folosească corect programul (*master pages*, stiluri etc), iar pospăiala pe care o face el pentru proiect duce în cel mai bun caz la o familiarizare absolut superficială cu programul, care nu-i va folosi la mare lucru. În plus, nu-l învață nimeni nici despre aspectele grafice ale alcătuirii proiectului (distribuirea materialului pe pagină, așezarea în pagină, folosirea unei scheme de culori, folosirea spațiului alb, scoaterea în evidență a unor informații, folosirea corespunzătoare a animațiilor și tranzițiilor).

După cum vedem, a înlocui lecția pregătită profesionist de cadrul didactic cu proiectul pregătit complet neprofesionist de elevi nu face decât să diminueze mult calitatea învățării și chiar posibilitatea de a învăța ceva, și să transfere pe umerii elevului responsabilitățile profesorului. Elevul este pus în situația de a pregăti și preda o lecție sau o parte dintr-o lecție (ceea ce este incorect, pentru că nu poate avea pregătirea necesară), sau de a învăța ceva dintr-o lecție pregătită de un coleg, în timp ce profesorului i se cere să stea deoparte și să facă observații care nu folosesc, în cele din urmă, nimănui.

Sau, după cum spunea un elev: „Nimeni nu învață nimic făcând proiecte. Proiectul e doar un mod simplu de a lua un 10. Dacă e prost prima dată, te lasă să-l refaci și până la urmă un 9 tot iei.”

Iată, în schimb, cum înțelegeau conceptul de „școală activă” pedagogii clasici (vom cita mai jos din *Didactica* profesorului Ștefan Bârsănescu, publicată în 1935):

„În vederea bunului mers al lecției, profesorul poate cere și elevilor să împlinească mai dinainte o serie de lucrări pregătitoare, care să ușureze predarea și asimilarea cunoștințelor noi. [...]

Așa de pildă, pentru lecția «Florile» fiecare elev va observa înainte de ținerea lecției, florile unei anumite plante; pentru lecția «Cântecul popular», fiecare elev va citi acasă anumite cântece, distribuite de profesor, iar la școală el va informa clasa asupra celor citite sau asupra florii studiate. [...] Lucrarea pregătitoare a școlarului apare deci ca un mijloc esențial și original de introducere în lecția nouă. [...]

Ca teme de lucrări pregătitoare, se pot da elevilor următoarele:

- Aducerea de material intuitiv necesar la predare (de ex. pietre, plante, flori, semințe, fructe, frunze, crăci, materiale și obiecte pentru fizică, chimie, geografie)
- Elevii mai pot aduce schițe, desene sau ilustrate, care reprezintă biserici, turnuri, tablouri, de artă religioasă, de monumente istorice etc.
- Obiecte de experiență sau cercetările școlarii: încercările lor experimentale de fizică, chimie, geologie, apoi plante încolțite; în fine, aparate de experiență.
- Cărți, reviste, hărți, albumuri. Școala «activă» recomandă ca lecțiile să se pregătească de școlari prin lecturi, descrieri, prin cercetarea hărților și a albumurilor, studiindu-se temele în legătură cu lecția ce se va preda.
- Dări de seamă. Elevii mari mai pot fi puși să facă dări de seamă asupra unei scrieri, expunerea făcută să fie folosită ca punct de plecare la lecție. [...]
- Tot ca lucrări pregătitoare se mai pot da elevilor: desene, schițe, ilustrarea unei poezii sau povești, etc.”

După cum vedem, și înainte de comunism se făcea „școală activă”, dar ea era menită doar să asigure parcurgerea etapei inițiale din procesul de construire a unor noțiuni noi: faza de intuiție – de observare a realității pe care urma apoi să se construiască noua noțiune. Profesorul se asigura astfel că fiecare elev din clasă, deși poate nu a auzit niciodată de (să zicem) cremene, vede o bucată de cremene adusă de colegul căruia i s-a încredințat acest „proiect”. În nici un caz „proiectul” nu lua locul lecției propriu-zise, în care, pe baza studierii acestor materiale (a intuirii lor), elevii învățau de la profesor ce sunt rocile sedimentare, cum se formează, unde se găsesc, la ce se folosesc. De altminteri, Ștefan Bârsănescu însuși specifică: „Cultivarea înseamnă o acțiune care tinde să realizeze o operă armonică: să dea formă desăvârșită funcțiunilor spiritului uman. Cum nu se poate aștepta ca un învățământ haotic, fără formă, să realizeze ceva armonios, rezultă că o lecție, ca formă vie a învățământului, trebuie să se desfășoare în chip ordonat, după un plan.” Acest plan nu-l poate concepe și pune în practică decât profesorul, el nu poate fi trecut în sarcina elevului sub pretextul de a-l face pe acesta mai „activ”. **Și în niciun caz nu se pot justifica zecile și sutele de milioane de Euro cheltuite pe ”formarea profesională” a profesorilor**

în cadrul a tot felul de module psiho-pedagogice și workshopuri fastidioase, dacă tot ce urmărește acest efort este delegarea sarcinilor educative unor elevi lăsați de capul lor, naufragiați la margine de internet.